

وجین فرآیندی است که از طریق آن کتاب های زائد و یا بی استفاده از مجموعه خارج میشود. طبق اصل پنجم رانگانانان: کتابخانه موجودی است زنده و پویا که این پویایی با عمل وجین تسهیل می گردد.

هدف

مجموعه کتابخانه دائماً در حال رشد و گسترش می باشد، لذا از طریق وجین از انباشته شدن کتابهای زائد و بی استفاده جلوگیری میشود و فضای لازم برای کتابهای جدید و رشد مجموعه فراهم خواهد شد.

۱. ایجاد فضای مناسب برای منابع اطلاعاتی و رشد مجموعه
۲. پویایی مجموعه منابع مرتبط با اهداف و وظایف کتابخانه
۳. افزایش استفاده از منابع اطلاعاتی از طریق وجین منابعی که دیگر استفاده نمی شود
۴. جلوگیری از انباشته شدن کتابهای زائد و بی استفاده
۵. تسهیل و تسریع در دسترسی به منابع اطلاعاتی مورد نیاز موجود در مجموعه

اهمیت وجین

اگر به مجموعه کتابخانه بطور مداوم اضافه شود و هیچ چیز از آن کم نشود، زمانی فرا میرسد که دیگر جایی برای کتب جدید وجود نخواهد داشت. این امر موجب میشود کتابهای جدید به دلیل کمبود فضا به ندرت خریداری شوند و دسترسی به مواد مجموعه چنان برای استفاده کنندگان دشوار شود که نمیتوانند آنچه را میخواهند بیابند و به ناچار دست از بهره جویی از مجموعه بر میدارند چرا که نه تنها منابع به روز نیستند بلکه یافتن کتابهای قدیمی و فرسوده میان حجم زیادی از کتاب و قفسه های فشرده کار را برای کاربران و کتابداران دشوار میسازد.

ضوابط و معیارها

وضع ظاهری: کتابهای مندرس با وضع و شرایط نامناسب را به شرط عدم امکان جهت صحافی میتوان از مجموعه خارج نمود، اما در صورتی که از کتابهای پرمراجعه کننده باشند، می بایست با نسخه های جدید جایگزین شوند.

نسخه تکراری: این مورد شامل کتابهایی است که بدون دلیل بیش از حد لزوم نسخه های تکراری آنها در مجموعه گردآوری شده است .

ویرایشهای کهنه تر و منسوخ: این معیار بیشتر در خصوص کتب علمی صدق میکند که ویرایش قدیمی با ورود ویرایش جدیدتر منسوخ میگردد، لازم است که ویرایش قدیمی از مجموعه وجین شود. محتوای قدیمی و کم ارزش: بعضی از کتابهای علمی پس از مرور سالها، اعتبار محتوایی خود را از دست میدهند و کم ارزش میشوند. مثلاً در مورد زبانهای برنامه نویسی و علوم کامپیوتری عمر محتوایی و تاریخ مصرف کتابها به سرعت منقضی می گردد

میزان استفاده: با بررسی تعداد دفعات استفاده و یا به امانت رفتن یک کتاب می توان دریافت که چه کتابهایی بسیار کم استفاده و یا بی استفاده بوده و واجد شرایط وجین هستند. برای این کار میتوان محدوده زمانی سه سال رادر نظر گرفت و کتابی که به مدت سه سال استفاده نشده است بهتر است از مجموعه خارج شود.

وجود حداقل دو نسخه از کتب تخصصی ضروری است.

نیروی انسانی

کتابداران هر بخش بهترین افراد جهت انجام وجین هستند، زیرا اولاً بیشتر از سایرین با مجموعه خود آشنا هستند، ثانیاً بهتر از دیگران از نیازهای مراجعین خود آگاهاند. باشند. در نهایت اصلاح و حذف رکوردهای کتابهای وجین از پایگاه فهرست کتابخانه به عهده کارشناسان بخش فهرست نویسی می باشد.

مراحل انجام وجین

کتابدار موظف است بصورت سالیانه، به منظور بازکردن فضا برای کتابهای جدید و روزآمد نمودن مجموعه خود بر اساس معیارهای برشمرده و به ترتیب رده های موضوعی، مجموعه را بررسی و عمل وجین را انجام دهد. قبل از شروع فرآیند وجین ابتدا عمل رف خوانی کتابخانه انجام می گردد و تمامی مجموعه از نظر منابع مفقودی، امانت، موجودی توسط کتابداران کنترل و بازبینی می شود. در پایان کار وجین، باید کتابهای وجین شده به وسیله هیاتی مرکب از چند نفر از کتابداران متخصص کتابخانه مورد بررسی قرار گیرد تا چنانچه کتابی استثنائی تشخیص داده شد به مجموعه بازگردانده شود. لازم است مسئول کتابخانه پس از شناسایی منابع وجینی مدیران محترم گروههای آموزشی را قبل از جلسه در جریان لیست منابع وجینی قرار دهد تا در صورت لزوم نظرات خود را برای اعضا ارسال نمایند.

از نظر زمانی بهتر است وجین منابع هر سه سال یکبار در فصل تابستان و همزمان با قفسه خوانی مجموعه ها انجام شود.

مراحل پس از وجین

پس از آنکه معلوم شد چه کتابهایی باید وجین شده و از مجموعه کتابخانه خارج شود، صورتجلسه‌های با امضای مسئول بخش کتابخانه، مدیر کتابخانه و دیگر کسانی که مسئولیتی در این مورد دارند، تهیه و به امضای افراد برسد و در آن سرنوشت کتابها به صلاحدید افراد نوشته می شود(مانند اهداء و مبادله با دیگر کتابخانه ها ذکر شماره ثبت، عنوان کتاب، نام نویسنده و دیگر مشخصات کتاب ضروری است. پس از انجام وجین فیزیکی منابع، باید لیست کتابهای وجین شده در اختیار بخش سازماندهی قرار گیرد تا در قسمت ورود اطلاعات بدون حذف شماره ثبت هنگام مشاهده مدرک جمله این کتاب وجین شده است. در بالای برگه فهرست ظاهر شود. زیرا از نظر آماری وجود اطلاعات مذکور در نرم افزار مفید خواهد بود.

لازم است مسئول کتابخانه فهرستی از کتابهای وجین شده را با امضای همه افراد در بایگانی کتابخانه نگهداری کرده و همچنین در دفتر ثبت کتابخانه یا در نرم افزار کتابخانه، کتابهای وجین شده را همراه با تاریخ وجین مکتوب نماید.

منابع مستثنی از وجین:

*منابع مبنا : این نوع منابع، هسته اصلی و اولیه تشکیل دهنده هر کتابخانه بوده و شامل کتب پایه دینی، ادبی، تاریخی، جغرافیایی و منابع اصلی هر موضوع و رشته تخصصی می باشند

*کتابهای خطی و چاپ سنگی و کتابهای نفیس